

Verkiezingsagenda 2021

Inleiding: waarom een verkiezingsagenda?

Tijdens de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing 2017 hebben er diverse gesprekken plaatsgevonden tussen het ministerie van BZK, de Kiesraad, VNG, NVVB en een aantal gemeenten. Bij de evaluatie is door gemeenten aangegeven dat onder de huidige omstandigheden het verkiezingsproces niet meer uitvoerbaar is en daardoor op den duur aanleiding kan geven tot twijfel aan de betrouwbaarheid van de verkiezingsuitslag. Tijdens deze gesprekken is er afgesproken dat een aantal zaken anders moet worden ingericht ten aanzien van het verkiezingsproces. Er is een werkgroep gevormd met BZK, Kiesraad, VNG en NVVB om te bespreken hoe het beter kan en beter moet ten aanzien van het verkiezingsproces.

De VNG en NVVB hebben op 20 september 2017 een ledenbijeenkomst gehouden voor hun achterban, om de knelpunten en verbeteringsuggesties van gemeenten te inventariseren. De opbrengst van deze bijeenkomst is gebruikt als input om de Verkiezingsagenda 2021 op te stellen waarmee de VNG en NVVB (verder) in gesprek kunnen met BZK en Kiesraad.

In de Verkiezingsagenda 2021 staan verschillende aandachtspunten voor een kwalitatief beter, efficiënter en effectiever verloop van het verkiezingsproces. Het jaartal 2021 verwijst naar de geplande Tweede Kamerverkiezing in 2021. Het doel van de VNG en NVVB is om de verbeteringen in het verkiezingsproces zoals geadresseerd in deze agenda zoveel mogelijk gerealiseerd te hebben vóór deze verkiezing.¹

Thema's en agendapunten

De Verkiezingsagenda 2021 is opgebouwd uit acht thema's die elk bestaan uit verschillende agendapunten.

Nr.	Thema	Agendapunten
1.	Nieuwe technologieën	De ontwikkelingen op technologisch gebied gaan snel. Gelet op de uitvoerbaarheid van het proces is er reden

¹ Voor het realiseren van de agendapunten waarvoor wetswijzigingen nodig zijn, moet rekening worden gehouden met een lange(re) doorlooptijd.

		<p>te onderzoeken welke nieuwe technologieën kunnen worden ingezet in het verkiezingsproces.</p> <p>Agendapunten zijn:²</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het blijven onderzoeken of digitaal stemmen in het stemlokaal en/of plaatsonafhankelijk digitaal stemmen mogelijk is met behoud van veiligheid, stemgeheim en stemvrijheid. • Het onderzoeken van de inzet van blockchaintechnologie op diverse onderdelen van het verkiezingsproces (bijvoorbeeld bij de overdracht van de uitslag naar het centraal stembureau). • Het realiseren van een andere vorm van informatieoverdracht van de stembureaus naar de hoofdstembureaus. En verder: het via een beveiligde omgeving digitaal aanleveren van uitslagen en processen-verbaal aan het centraal stembureau (in plaats van fysiek). • Het inzetten van de Stembureauapp als hulpmiddel op het stembureau. • Het inzetten van ondersteunende verkiezingssoftware (OSV of zijn opvolger) voor het hele verkiezingsproces. • Het realiseren van het elektronisch tellen van de stembiljetten, in combinatie met een nieuw model stembiljet.
2.	De nieuwe informatiemaatschappij	<p>De huidige maatschappij vraagt om een nieuwe manier van communiceren met de kiezers.</p> <p>Agendapunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het digitaal publiceren van de kandidatenlijsten in plaats van het verspreiden van een papieren versie. • Het digitaal aanleveren van de ondersteuningsverklaringen.

²Het gaat hierbij om alternatieven voor de huidige manier van stemmen. Voor de realisatie van deze agendapunten geldt dat de effectiviteit, de veiligheid en de betaalbaarheid van de nieuwe digitale technieken zal vast moeten komen te staan alvorens deze kunnen worden geïntroduceerd.

3.	Het stembiljet	<p>Stemmen wordt momenteel gedaan met een papieren stembiljet. Indien er op papier gestemd moet blijven worden, is het huidige stembiljet niet langer hanteerbaar. Het stemgeheim komt in het geding door de grootte van het formulier en ook het risico op verhoging van het aantal fouten in het telproces neemt toe.</p> <p>Agendapunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De invoering van een handzaam stembiljet. • Het elektronisch telbaar maken van een nieuw stembiljet (zie ook thema 1).
4.	De stembureauleden	<p>De kwaliteit van de stembureauvoorzitters en stembureauleden is een terugkerend onderwerp van gesprek. De agendapunten moeten zoveel mogelijk landelijk (uniform) worden geregeld, zodat bestaande verschillen tussen de gemeenten verdwijnen.</p> <p>Agendapunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De manier bekijken waarop de leden worden geselecteerd. • De (oudere) leeftijd van leden onder de loep nemen. • Het niet inzetten van personen die als stembureaulid op de kandidatenlijst staan. • Door te lange werkdagen kunnen de Arbo-omstandigheden in gevaar komen. Werken in shifts kan een oplossing zijn. • Opleiding: de invoering van een verplichte landelijke kwaliteitstoets voor stembureauleden. • De vaardigheden van stembureauleden, waaraan de 'nieuwe' mondige maatschappij extra eisen stelt, herijken. • Het realiseren van een passende vergoeding voor de stembureauleden.
5.	De verkiezingsdag en de openingstijden van de stembureaus op de dag van stemming	<p>De combinatie van het analoge proces, dat veel handmatig werk tot gevolg heeft, met de ruime openingstijden van de stembureaus, maakt het niet langer uitvoerbaar om de uitslagen volledig op de dag van stemming te verwerken.</p> <p>Agendapunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De openingstijden van de stembureaus op de dag van stemming verkorten. • De dag waarop de verkiezingen worden gehouden omzetten naar een dag in het weekend. • Geen voorlopige uitslag meer beschikbaar stellen op de dag van stemming. Of juist alleen een voorlopige uitslag beschikbaar stellen op de dag van stemming, waardoor er meer tijd is voor het vaststellen van de definitieve uitslag.

		<ul style="list-style-type: none"> • Volmachten afschaffen en daarvoor in de plaats bijvoorbeeld een systeem van early-voting opstellen. De onderhandse volmacht is al jaren een punt van discussie. Gemeenten willen hier vanaf. Ook in de rapporten van internationale waarnemingsmissies, zoals de OVSE, worden hierbij regelmatig vraagtekens geplaatst.
6.	De toegankelijkheid	<p>Het is belangrijk dat zoveel mogelijk mensen zelfstandig kunnen stemmen en dat er geen verwarring bestaat over de voorwaarden waaronder een stem kan worden uitgebracht.</p> <p>Agendapunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verder verbeteren van de fysieke toegankelijkheid tot het stemproces voor mensen met een beperking. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan heldere regels voor de assistentie van mindervaliden in het stemhokje. Dit geldt zowel voor mensen met een lichamelijke beperking als voor mensen met een verstandelijke beperking. • Alleen stemmen met een geldig ID-bewijs en niet langer met een ID-bewijs dat tot 5 jaar is verlopen. Het stemmen met een verlopen ID-bewijs zorgt in de praktijk voor veel verwarring. De verlenging van de geldigheidsduur van reisdocumenten en rijbewijzen van 5 naar 10 jaar, maakt de optie om met een verlopen ID-bewijs te kunnen stemmen niet meer nodig of in ieder geval aanzienlijk minder urgent.
7.	Het kiezersregister	<p>De invoering van een landelijk systeem voor de basisregistratie van personen (BRP) wakkerde ook de hoop op een landelijk Kiezersregister aan. Toen Operatie BRP werd stopgezet, was tevens de komst van een landelijk Kiezersregister voorlopig van de baan. We moeten daarom op zoek naar andere manieren om te centraliseren.</p> <p>Agendapunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De mogelijkheden onderzoeken van een landelijk Kiezersregister, bijvoorbeeld met Gemeentelijke Basisadministratie-Verstrekking (GBA-V). • De kiezerspas is ook de stempas, oftewel het invoeren van plaatsonafhankelijk stemmen voor verkiezingen waarbij dit mogelijk is. • Een digitaal raadpleegbaar Register Ongeldige Stempassen (ROS) invoeren.
8.	Integriteit	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeken hoe de integriteit van (kandidaat-)raadsleden beter kan worden gewaarborgd.

Verhouding met wetstrajecten

Gemeenten, VNG en NVVB hebben knelpunten en wensen gesignaleerd die verband houden met onderwerpen waarvoor op dit moment wetgeving in voorbereiding is. Gedacht kan worden aan het wetsvoorstel tot aanpassing van de procedure van de vaststelling van de verkiezingsuitslag en het wetsvoorstel ter vereenvoudiging van stemmen vanuit het buitenland. Er is van afgezien om de desbetreffende aspecten integraal in deze verkiezingsagenda te laten terugkomen, al is er wel enige overlap. De NVVB, VNG en gemeenten zullen via de daarvoor bestemde gremia (verder) reageren op deze (en eventuele andere) wetgevingsinitiatieven.